

УДК 630*502.7

В.Ю. ЮХНОВСЬКИЙ, Г.Т. КРИНИЦЬКИЙ, Ю.М. ДЕБРИНЮК

ПИЛИПЕНКО ОЛЕКСІЙ ІВАНОВИЧ: ПОРТРЕТ ВЧЕНОГО-ЛІСІВНИКА, АГРОЛІСОМЕЛІОРАТОРА (З НАГОДИ 75-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

*Наведено біографічні дані **Олексія Івановича ПИЛИПЕНКА** – академіка Лісівничої академії наук України, відмінника народної освіти й аграрної освіти та науки України, доктора сільськогосподарських наук, професора кафедри лісової меліорації і оптимізації лісоаграрних ландшафтів Національного університету біоресурсів і природокористування України, видатного та широко відомого в Україні і країнах СНД вченого лісівника й агролісомеліоратора.*

Академік О.І. Пилипенко – автор (співавтор) понад 160 друкованих праць, зокрема монографій, підручників, навчальних і методичних посібників, брошур, рекомендацій виробництву, стандартів, які відомі як в Україні, так і далеко за її межами. Науковий консультант трьох докторантів і науковий керівник семи аспірантів і здобувачів. Високоерудований, толерантний науковець і талановитий педагог, доброзичлива, комунікабельна та інтелігентна особистість з філософською компонентою інтелекту.

27 січня 2014 р. виповнилося 75 років від дня народження і 50 років наукової, педагогічної й громадської діяльності дійсного члена Лісівничої академії наук України, видатного вченого у галузі лісознавства й лісової меліорації, доктора сільськогосподарських наук, професора Пилипенка Олексія Івановича.

Народився О. І. Пилипенко 27 січня 1939 р. у селянській сім'ї на Київщині у селі Гулі Миронівського району, поблизу знаменитого села Семигори Богуславського району.

Закінчивши у 1956 р. середню школу, працював на виробництві, оскільки у цей час дворічний трудовий стаж був обов'язковим для вступників до ВНЗ. Але ювіляр зник все робити фундаментально, тому вважав, що інститут є для нього ще не на часі і поступив у Таращанський технікум механізації сільського і лісового господарства Київської області (1959-1962 рр.), який закінчив блискуче, отримавши диплом із відзнакою і кваліфікацію «Технік-механік». Технікум дав глибокі професійні знання і впевненість у своїх силах.

Щасливий 1962 рік ознаменувався вступом на омріяний лісогосподарський факультет Української сільськогосподарської академії (УСГА), що в м. Києві (нині Національний університет біоресурсів та природокористування України – НУБіП України). Проте навчатися довелося недовго. На той час студентів не

звільняли від проходження строкової армійської служби і молодий студент був призваний до лав Радянської армії, де проходив службу у військово-повітряних силах Прибалтійського військового округу (1962-1965 рр.).

Після демобілізації – продовження навчання в УСГА (1965-1970 рр.). Лісогосподарський факультет Олексій Іванович закінчив на «відмінно», одержавши диплом із відзнакою і здобув кваліфікацію «Інженер лісового господарства». Випускник вибрав місце за професійною підготовкою і був направлений у Черкаський філіал республіканського проектного інституту «Укрземпроект» на посаду інженера-агролісомеліоратора.

У 1971-1973 рр. О. І. Пилипенко навчався в аспірантурі у всесвітньо відомого (Канада, Китай, США), видатного вітчизняного вченого, класика лісомеліоративної науки, професора В.О. Бодрова на кафедрі лісової меліорації УСГА, де раніше він захистив дипломну роботу, виконану під керівництвом вченого і талановитого педагога доцента П.І. Герасименка.

Кандидатську дисертацію за науковою спеціальністю 06.03.04 – агролісомеліорація на тему: «Ветрозащитная эффективность полесозащитных лесных полос различных конструкций в облиственном и безлиственном состоянии» О. І. Пилипенко достроково захистив у 1972 р. Дисертаційні дослідження були проведені в умовах чорноземного Степу Украї-

ни у Запорізькій області і присвячені обґрунтуванню оптимальних конструкцій лісових смуг упродовж усього року з метою боротьби зі суховіями, холодними і заметільними вітрами та пиловими бурями.

Робота над докторською дисертацією на тему «Лесоводственные особенности и мелиоративное влияние полевых защитных лесных полос в условиях черноземной Степи Украины» тривала із різною інтенсивністю близько 20 років (1973-1992 рр.). Вона проводилась у розрізі наукової тематики кафедри лісової меліорації. Тему докторської дисертації благословив професор В.О. Бодров ще у 1975 р. Під час здійснення досліджень (1975-1992 рр.) було проведено цілу низку плідних консультацій і конструктивного обговорення результатів наукових досліджень із визначними і відомими вченими, серед яких такі легендарні постаті лісівництва й агролісомеліорації, як професор П.С. Пастернак, який очолював Український НДІ лісового господарства і агролісомеліорації (м. Харків) і був першим опонентом докторської дисертації; академік ВАСГНІЛ, професор Є.С. Павловський, на той час директор Всесоюзного НДІ агролісомеліорації (м. Волгоград); професори Б.Й. Логгінов, В.К. М'якушко, С.М. Коз'яков та інші.

Успішний захист докторської дисертації за науковою спеціальністю 06.03.03 – лісівництво і лісівництво О.І. Пилипенко здійснив у 1992 р. У ній опрацьовано теоретичне і експериментальне обґрунтування оптимальних конструкцій лісових смуг як біогеоценозу і одного з головних елементів оптимізованих лісоаграрних екологічних систем.

Уся кропітка, результативна наукова і педагогічна діяльність О.І. Пилипенка пройшла на кафедрі лісової меліорації і оптимізації лісоаграрних ландшафтів НУБіП України: аспірант (1971-1973), кандидат наук (1973), асистент (1973-1981), доцент (1981-1992), докторант, доктор наук (1992), професор (1992-1995), завідувач кафедри (1995-2004), професор кафедри (2004-2012), професор-консультант кафедри на громадських засадах (з 2012) і радник директора Навчально-наукового інституту лісового і садово-паркового господарства НУБіП України (з 2012 року і довічно).

До найбільш вагомих результатів наукової діяльності О.І. Пилипенка варто віднести: встановлення оптимальних конструкцій полевих захисних лісових смуг для різних природно-кліматичних зон (1987), обґрунтування лісівничої сутності полевих захисних лісових смуг як біогеоценозу (1990), розроблення нормативів полевих захисної лісистості (1999), обґрунтування інтегрального впливу полевих захисних лісових смуг на прилеглої території шляхом внесення коефіцієнтів (градієнтів) просторової пертиненції у зоні агрономічної ефективності смугових насаджень (1992), розроблення методології наукових досліджень в агролісомеліорації (2004), удосконалення лісомеліоративних систем, зокрема визначень «екологічна» та «агрономічна» система полевих захисних лісових смуг (2008) та інші.

Паралельно з фундаментальними та прикладними науковими дослідженнями, О.І. Пилипенко

плідно займається науково-педагогічною діяльністю. Він розробив магістерську програму «Лісова меліорація» для підготовки магістрів виробничої спеціалізації (2002). Для забезпечення ефективного функціонування цієї магістерської програми саме О.І. Пилипенко розробив типові навчальні програми низки нових дисциплін: «Ерозієзнавство», «Системи захисту ґрунтів», «Захисне лісорозведення», «Зональні протиерозійні системи», «Захисні насадження на шляхах транспорту», «Лісоаграрні ландшафти» тощо, які сприяють поглибленому вивченню проблем захисного лісорозведення. У цьому контексті професор О.І. Пилипенко підготував і видав перший в Україні комплексний підручник для підготовки майбутніх магістрів «Системи захисту ґрунтів від ерозії» (2004), який користується фаховою популярністю у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації та на виробництві у лісовій і аграрній галузях економіки України.

Із набуттям Національним університетом біоресурсів і природокористування України статусу дослідницького університету професор О.І. Пилипенко брав активну участь у розробленні магістерської програми дослідницької спеціалізації «Лісомеліоративне ландшафтознавство» (2008). Для успішного функціонування цієї магістерської програми Олександр Іванович у співавторстві з науково-педагогічними працівниками кафедри розробив методичні комплекси з дисциплін: «Наукові основи протиерозійних систем», «Лісомеліорація транспортних магістралей», «Агролісомеліоративний моніторинг», «Теоретичні основи захисного лісорозведення» тощо.

Професор О.І. Пилипенко підготував одного доктора і п'ятьох кандидатів наук з проблематики полевих захисного лісорозведення, консультує двох докторантів і двох здобувачів. Для лісогосподарської галузі України О.І. Пилипенко, як керівник дипломного проектування, підготував близько 200 інженерів лісового господарства і магістрів. Він опублікував понад 160 наукових праць, зокрема три монографії, два підручники і три навчальних посібники. Ось далеко не повний їх перелік:

1. Пилипенко О.І. Системи захисту ґрунтів від ерозії : підручник / О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський, М.М. Ведмідь // За ред. О.І. Пилипенка. – К. : Златояр, 2004. – 435 с.

2. Пилипенко О.І. Лісові меліорації : підручник / О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський, С.М. Дударець, В.М. Малюга. – К. : Аграрна освіта, 2010. – 282 с.

3. Пилипенко А.И. Лесоводственные особенности и мелиоративное влияние полевых защитных лесных полос в условиях черноземной Степи Украины (Теоретическое и экспериментальное обоснование оптимальных конструкций лесополос) : монография. – К. : Изд-во УСХА, 1992. – 75 с.

4. Юхновський В.Ю., Пилипенко О.І. Лісоаграрні ландшафти рівнинної України: оптимізація, нормативи, екологічні аспекти : монографія / В.Ю. Юхновський // За ред. О.І. Пилипенка. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2003. – 273 с.

5. Сазонов И.Н. Система мероприятий против эрозии почв : учебное пособие / И.Н. Сазонов, М.А.

Штофель, А.И. Пилипенко. – К.: Вища школа, 1984. – 248 с.

6. Агролісомеліорація. Терміни і визначення понять : ДСТУ ISO 4874:2007. – [Чинний від 01.01.2009]. – К.: Держспоживстандарт України, 2010. – 18 с. – (Національний стандарт України).

7. Пилипенко О.І. Методологічні основи і методи досліджень у захисному лісорозведенні / О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський, Ю.С. Урлюк та ін. // Науковий вісник НАУ. – К.: Вид-во НАУ. 2004. – Вип. 72. – С. 242-250.

8. Пилипенко О.І. Інструктивні вимоги з лісомеліоративного впорядкування захисних лісових насаджень / О.І. Пилипенко, В.М. Малюга, В.Ю. Юхновський та ін. – К.: Держкомлісгосп, 2004. – 77 с.

За результатами наукових досліджень та підготовки наукових кадрів О.І. Пилипенко успішно розвиває і очолює сформовану наукову лісомеліоративну школу професора Бодрова Василя Олександровича. У цьому контексті лише за останні п'ять років О.І. Пилипенко ініціював проведення низки науково-практичних семінарів – “Наукова школа професора В.О. Бодрова: досягнення і перспективи” (5.05.2011 р.), “Лісомеліоративні насадження агроландшафтів – складова національної екологічної мережі” (29.12.2012 р.) і міжнародної науково-практичної конференції «Екологізація землекористування у контексті розвитку агрорісомеліорації» (16-17 травня 2013 р., м. Київ), присвяченої 115-річчю утворення НУБіП України. У своїй програмній науковій доповіді «Експедиція професора В.В. Докучаєва і кафедра лісової меліорації», виголошеній на конференції, професор О.І. Пилипенко, підкреслюючи значимість «Особливої експедиції» зазначив, що створені нею системи лісомеліоративних насаджень і сьогодні є зразками *оптимізованих лісоаграрних екологічних систем*, а позахисні лісові смуги – *це восьме чудо Світу (!)* – унікальний приклад, коли людина позитивно взаємодіє з Природою, пізнавши її глибинні, потаємні Закони.

Професор О.І. Пилипенко – співавтор багатьох нормативно-правових документів: інструктивних вказівок, державних стандартів, законів України. Зокрема у законі України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” відображено пропозицію ювіляра про те, що позахисні лісові смуги набувають статусу локальних екологічних коридорів.

Доленосною подією для України стало прийняття Концепції розвитку агрорісомеліорації на 2014-2020 рр., де у кожному розділі враховані пропозиції кафедри та О.І. Пилипенка, які базуються на Докучаєвському вченні про територіальні комплекси. Реалізація Концепції дасть змогу підвищити врожайність сільськогосподарських культур, збільшити обсяги виробництва екологічно безпечної продукції та забезпечити продовольчу безпеку держави, створити екологічно безпечні умови проживання населення завдяки збалансованому розміщенню захисних лісових насаджень різних просторово-цільових груп в агроландшафтах.

Наукова і педагогічна робота О.І. Пилипенка супроводжується активною громадською роботою і

громадянською позицією. Колеги, викладачі і студентський колектив лісогосподарського факультету та інституту постійно відчували і відчують його щирі об'єктивність, виваженість, правдивість, доброту, підтримку і, як результат, людську і професійну мудрість.

Одним із найвизначніших своїх здобутків у результаті педагогічної та наукової діяльності Олексій Іванович вважає підготовку та опублікування популярного комплексного підручника для спеціалістів і магістрів «Системи захисту ґрунтів від ерозії» (2004), який по праву, за визнанням наукової і виробничої громадськості України, вважають навчальним, науковим і довідковим виданням. Цей підручник став основою і стимулом підготовки до опублікування ще двох капітальних підручників: «Лісові меліорації» (2010) і «Агрорісомеліорація» (2012), які підготовлені колективом авторів кафедри лісової меліорації і оптимізації лісоаграрних ландшафтів НУБіП України.

Олексій Іванович Пилипенко удостоєний багатьох урядових нагород, серед них: Відмінник народної освіти України (2000 р.), Відмінник аграрної освіти і науки (2010 р.), орден «Знак Пошани» (2005 р.). Він також нагороджений багатьма почесними грамотами та відзнаками, зокрема Почесною грамотою ректора НУБіП України «За особливі заслуги» (2009 р.).

Професор О.І. Пилипенко входить у склад двох докторських спеціалізованих рад: Д 26.004.09 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (м. Київ) з 1989 року і Д 35.075.02 у Національному лісотехнічному університеті України (м. Львів) з 1995 року. Загалом його діяльність у спеціалізованих вчених радах сягає близько 45 років.

Ювіляр ефективно працював експертом Вищої атестаційної комісії України, за що отримав Подяку від голови ВАК України (2002 р.).

Учений і надалі плідно працює, ділячись своїм неоціненним досвідом з молодим поколінням учених, що проводять дослідження в царині лісівництва, лісознавства, агрорісомеліорації.

Тож щиро бажаємо Вам, дорогий Олексію Івановичу, міцного здоров'я, душевного комфорту, благополуччя, Божої благодаті й подальших успіхів у Вашій благородній справі!

В.Ю. Юхновський, Г.Т. Криницький, Ю.М. Дебринюк

**ПИЛИПЕНКО АЛЕКСЕЙ ИВАНОВИЧ:
ПОРТРЕТ УЧЕНОГО-ЛЕСОВОДА,
АГРОЛЕСОМЕЛИОРАТОРА
(К 75-ЛЕТІЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ)**

Приведены биографические данные Алексея Ивановича Пилипенка – академика Лесной академии наук Украины, отличника народного образования и аграрного образования и науки Украины, доктора сельскохозяйственных наук, профессора кафедры лесной мелиорации и оптимизации лесоаграрных ландшафтов Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, вы-

даючогося и широко известного в Украине и странах СНГ ученого лесоведа и агролесомелиоратора.

Академик А.И. Пилипенко – автор (соавтор) более 160 печатных работ, в том числе монографий, учебников, учебных и методических пособий, брошюр, рекомендаций производству, стандартов, которые известны как в Украине, так и далеко за ее пределами. Научный консультант трех докторантов и научный руководитель семи аспирантов и соискателей. Высоко эрудированный, толерантный ученый и талантливый педагог, доброжелательная, коммуникабельная и интеллигентная личность с философской компонентой интеллекта.

V.Y. Yukhnovsky, H.T. Krynyckij, Yu. M. Debrynyuk

**OLEKSIY I. PYLYPENKO:
PORTRAIT OF THE SCIENTIST
IN FORESTRY AND AGROFORESTRY
(ON THE OCCASION OF THE 75TH
ANNIVERSARY OF HIS BIRTH)**

The biographical data of Oleksiy I. Pylypenko – Honorable Public Educator and Agricultural Educator

of Ukraine, member of the Forestry Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Agricultural Sciences, Professor of the Department of Forest Melioration and Optimization of Forest-Agricultural Landscapes of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, a prominent and well-known in Ukraine and CIS countries forester and scientist in agroforestry are shown.

Member of the Academy O. Pylypenko is author (co-author) of more than 160 publications, including monographs, textbooks, and manuals, brochures, scientific recommendations, standards, which are known both in Ukraine and abroad. He is scientific consultant of three doctoral and seven PhD students. Professor O. Pylypenko is high-erudite, tolerant scientist and gifted teacher, friendly, sociable and intelligent person with a philosophical component of intelligence.